

Tomasz Nawka

Spěw nazymu

Pišćełe hraja
posledni spěw
Poslednja myślička
wudychana.
Kotre z mortwych
wobličow wě wotmołwu,
kotre praji nam,
dokal wjedže puć?

Zhaš swěcu a
daj swojim myslam
swobodny puć pytaj
wotmołwu tam,
hdžež su nastałe prašenja,
tam,
hdžež je jich row.

Píseň v podzimu

Varhany hrají
poslední píseň.
Poslední myšlenka
bez dechu.
Která z mrtvých
tváří zná odpověď,
která nám říká,
kam vede cesta?

Uhas svíci a
dej svým myšlenkám
volný průchod hledej
odpověď tam,
kde vznikly otázky,
tam,
kde mají hrob.

Ze sbírky Wobkopanki (LND, Budyšin 1987) přeložil Radek Čermák

Básník Tomasz Nawka 16. ledna oslaví šedesátiny. Blahopřejeme!
Přečtěte si rozhovor na straně 87.

Pěvecký sbor Lipa v Chomutově. Foto Radek Čermák

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo znjewužiwanju zapřijeća měř

Po tym zo začahnychu tak mjenowane ruske měrowe jednotki spočatk awgusta do Georgiskeje, počach sej znowa wuwědomjeć, na kak zelžane wašnje bě so ze zapřijećom měř za čas totality wobchadźalo. Lětsa su Rusojo zdokonjeli, swoju předstawu wo měře na juh Kawkaza přenjesć. Josef Pazderka, reporter Čěskeje telewizije w Moskwje, je w časopisu Respekt wopisował, kajke scěhi je zasahowanje wulkomocy měło: Na území Jižní Osetie se ještě bojuje. Rusové už ale spěchají ukázat zahraničním novinářům údajnou ‚humanitární katastrofu‘ a ‚genocidu jihoosetinského národa‘. Brzy po vjezdu na jihoosetinské území projíždíme bývalými gruzínskými vesnicemi Kechwi, Tamarašeni, Nižnyje a Wěrchnyje Achaweti – malé gruzínské enklávy uvnitř jinak pruského území. Vylidněné domy hoří. Teprve později se dozvídáme ze zpráv Human Rights Watch, že se tudy před několika dny prohnala vlna jihoosetinských milicí, které vraždily a rabovaly, kde se dalo. Údajně se mstily Gruzíncům za činy jejich vojáků v Cchinwali. Ruští vojáci mlčí a zahánějí nás dovnitř vojenských transportérů. Náš cíl je prý Cchinwali, nic ostatního nás nemá zajímat.

Kak maja Serbja na wójnu w Kawkazu zhladować, su móhli z rozmohwy z wulkopóstancom Ruskeje federacije w Němskej, Vladimirom V. Kotenevym, wučitać. Serbske Nowiny kónc awgusta interview z nim wozjewichu. Postownje wón rjekny: Bojowe jednanja so 12. awgusta zakónčichu. Při tym njejsmy w žanym času přećiwu Georgiskej wójnu wjedli. Přewjedzechmy operaciju ze zaměrom, wunuzować sej měř, kotryž bu z georgiskeje strojny zlamany. Raisa Teljatnikowa, předsydka ruskeje towaršnosće w Sewastopolu, je jasnišo zwurazniła, wo čo je Rusam šło: Bóh je prezidenta Georgiskeje hnydom za jeho zachribjetny nadpad na Južnu Osetisku chłostał a Osetam kaž tež Abchazam njewotwisnosć darił. Wón budže tež prašenje za dalším wosudom Krymy rozrisać. Někotre lěta po puču bolšewikow přećiwu wolenemu ruskemu knježerstwu je Vladimir I. Lenin znate hesło propagował, zo je komunizm runja móc sowjetow plus elektrifikacija. Džensniši wjednicy w Krjemlu su swój propagandowy aparat z nowym hesłom programěrowali. Džensa lubi lěpši přichod wěra do Boha

a wozrodženje Sowjetskeho zwjazka. Kóždy čłowjek, kiž so trochu we stawiznach wuznaje, wě, zo so móc sowjetow a wěra do Boha znapřećiwjatej, haj wuzamkujetej. Miliony wěriwych su za čas komunistiskeho nadknjejestwa swoje žiwjenje přisadźili, tysacy cyrkwjow buchu zničene, klóštry rozpušćene, ateizm jako wšehomóc deklarowana.

Zajimawe je w zwisku ze zhladowanjom na wójnu w Kawkazu, zo Rusojo hišće džensa zapřijeće měř jako instrument propagandy wužiwa resp. znjewužiwa. Za čas totality su so njeličomne hymny na měř pisali. Jedna z nich, baseň Jurja Brězana Pěseň měra, kónči z tutymi słowami: Džeń a mócnišo so pěseň zběha, / bórze zbije stary, struchły čas. / Hižo raduje so zemja cyła: / měř a čłójstwo hotujetej kwas. Njebě wšak měnjeny měř w zmysle křescanskeho pokoj Tebi, ale zapřijeće měř bu wužiwane jako synonym za komunistiski porjad. Režim je sej z jeho pomocu wot poddanych wunuzował přihtosowanje jeho knjejestwa. Vilém Hejl je to z přikladom z džěłowych lěhwow 50tych lět znazornił: Na některých jáchymovských táborech byli vězňové donucováni podepsat různé ‚mírové výzvy‘ a krom jiného také protest proti údajnému použití bakteriologických zbraní americkou armádou v Koreji. Někde přitom dostali na vybranou podepsat se buď do sloupce těch, kdo jsou pro mír, anebo mezi ty, kdo jsou pro válku. Podpisowe akcije běchu přeco wědomje zasadeny nastroj ideologiskeje manipulacije. Štóz je podpisať, je sej dyrbjať wuwědomić wosobinsku bjezmóc a slabosć, je zhubiť česćownosć sam před sobu a je byť w přichodže cím podwólňiši. Štóz njeje podpisať, toho bych ... Na zbožo so mje do lěta 1990 ničto za tym prašať njeje, hač sym za měř. Wotmołwil bych chiba takle: Měř přeju wšěm ludžom dobreje wole. Tym pak, kiž swoju móc znjewužiwa, přeju njeměrne nocy.

Słowniček: začahnyć – nastěhować se, wašnje – způsob, zapřijeće – pojem, chłostać – trestać, rozrisać – vyřešit, lubić – slibować, znapřećiwić so – odporować si, wuzamkować so – wylučować se, přisadźić žiwjenje – přijít o život, njeličomny – nesčetný, wunuzować – vynucować, lěhwo – tábor, česćownosć – úcta

KAREL KYAS (1881–1958)

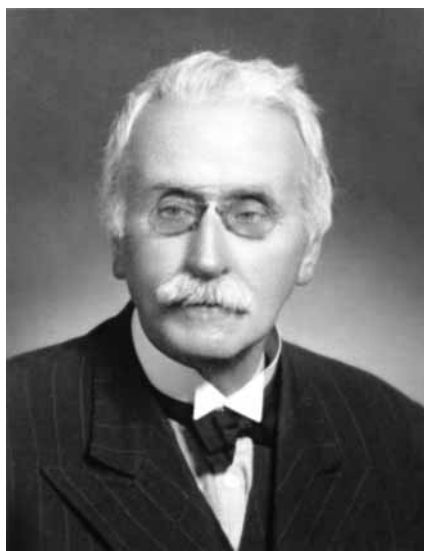
Josef Šaur

Před padesáti lety 10. listopadu 1958 zemřel dlouholetý člen SPL, předseda jejího brněnského odboru, lektor lužickosrbštiny jazyka a literatury na brněnské univerzitě, překladatel z lužické srbštiny Karel Kyas. Přestože sorabistická činnost byla především jeho koníčkem, dosáhl na tomto poli řady úspěchů. Na Moravě byl zcela určitě dosud nejvýznamnějším sorabistou. Následující řádky jsou krátkým připomenutím Kyasovy bohaté sorabistické činnosti.

Kyas se narodil 12. října 1881 v Brně v rodině učitele. Po absolvování brněnského klasického gymnázia studoval od roku 1900 v Praze na Právnické fakultě UK. Mocně na něj zapůsobila tehdejší atmosféra vyznačující se zájmem o slovanské národy, a která se přetavila do programu novoslovanství. Centrem tohoto dění byla právě Praha, kde vycházel Slovanský přehled Adolfa

Černého a kde sídlila řada spolků a sdružení, jež se Slovanstvem a spoluprací s ním zabývala programově. Již za studií se začal Kyas zajímat o nejmenší slovanský národ – Lužické Srby a když v roce 1907 vznikl Česko-lužický spolek „Adolf Černý“ v Praze, stal se jedním z jeho prvních členů. Po absolvování vysoké školy působil Kyas jako soudce na různých místech Moravy a Slezska. Z hlediska jeho sorabistické činnosti bylo důležité jmenování přednostou okresního soudu v Hlučíně (1920–1926) a vrchním soudním radou zemského, později vrchního soudu v Brně (1926–1941). Na Hlučínsku začala Kyasova badatelská a publikační činnost. Zpočátku se zaměřoval na výzkum života tzv. Moravců (obyvatel Hlučínska). Na toto téma publikoval řadu studií ve Věstníku Matice opavské a napsal jednu knihu. Po ná-

vratu do Brna se Kyas vrátil i ke svému staršímu zájmu o Lužici. Když v roce 1928 vznikla brněnská pobočka ČLS,¹ stal se jejím místopředsedou a v roce 1938 předsedou. Aktivně se podílel na chodu a rozšiřování pobočky. Kyas také hojně přednášel o Lužici a Lužických Srbech v různých městech Moravy, organizoval večery věnované Lužici a divadelní představení. Jeho pevné přesvědčení o prospěšnosti této činnosti snad nejlépe dokládá krátká věta, kterou připsal Kyas do dotazníku (jenž se odesílal do pražského ústředí SLP) za rok 1938 k výčtu konaných přednášek: *Účast vždy uspokojivá, naděje v budoucno nezlomná.*“ V rámci jeho prolužické činnosti by nemělo být opomíjeno ani publikování mnoha článků s lužickou tematikou v českém periodickém tisku.

Karel Kyas. Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

Kyas proslul především svými překlady a je třeba říci, že překládal rád a hojně. Naučil se několik evropských jazyků, a jak vyplývá z dochované korespondence, překládal zejména „do zásoby, co se komu zalíbí“ jak sám napsal, tudíž drtivá většina jeho překladů nebyla nikdy vydána knižně. To se týká mj. i jeho překladů několika chorvatských románů a italské poezie. Z lužické srbštiny překládal verše a povídky (Jakuba Barta-Čišinského, Józefa Nowaka, Miny Witkojc a Romualda Domašky) především však dramatickou tvorbu. Kolik přesně Kyas přeložil lužickosrbských dramát do češtiny, nevíme, avšak většinou se uvádí počet 25–30. Rukopisy jsou uloženy v jeho pozůstalosti, dosud badatelům nezpřístupněné. Již za svého života si Kyas stěžoval, že se mu část rukopisných překladů ztratila (nejspíše, když je zapůjčoval ochotníkům). Jen tři z nich vyšly knižně – Jurij Wjela-Kubščan, *Pán a robotník* (Brno 1933), Feliks Hajna, *Nezapírej svého bratra* (Brno 1934), Jurij Winger, *Na výminku* (Praha 1936). Jeho překlady se dostaly na jeviště především díky ochotnickým souborům. Kyasovou zásluhou byla poprvé uvedena na scénu lužickosrbská hra v češtině. Stalo se tak 10. května 1932, kdy mohli shlédnout diváci v pražské Umělecké besedě hru *Ze života chudých* od Marjany Domaškojc v Kyasově překladu, a to za přítomnosti autorky. Představení sklídilo velký úspěch a inscenaci navštívila řada českých spisovatelů a umělců. Později se hra objevila na jevišti i v Mladé Boleslavi, Chocni a Kutné Hoře aj. Díky Josefu Pátovi a Vladimíru Zmeškalovi měla v Praze premiéru další lužickosrbská dramata v Kyasově překladu – *Pán a robotník* J. Wjely (24. května 1933), *Nezapírej svého bratra* F. Hajny (9. března 1934), *Na výminku* J. Wingera, *Nevěsta svobody* (19. ledna 1937),

Lubin a Spréva či *Poslední král* Jozefa Nowaka (poslední se poprvé hrála 16. listopadu 1945 a měla tři reprízy).

Nakolik je nám známo, navštívil Kyas Lužici dvakrát – v roce 1931 a 1932. Během těchto návštěv navázal mnoho osobních styků s lužickými umělci, které pak dále rozvíjel především korespondenční cestou.

Za války byl Kyas jako jeden z čelních představitelů SPL vyšetřován gestapem, přičemž byla zničena jeho korespondence s lužickosrbskými přáteli. Po odchodu do důchodu v roce 1941 se mohl naplno věnovat svému koníčku – sorabistickým zájmům. Pochopitelně za války tak činil skrytě. Studium lužickosrbské kultury, literatury, dějin a jazyka zúročil po válce. 27. června 1945 se konala ustavující schůze brněnské pobočky SPL, kde se stal Kyas opět předsedou. Archivní prameny nám umožňují udělat si dobrou představu o aktivitách pobočky, jejíž hybnou silou byl právě Kyas.² Každý měsíc se konaly pravidelné členské schůze spojené s přednáškou, popř. s diskuzí s návštěvníkem z Lužice či malým koncertem. Většinou přednášel sám Kyas a to na nejrůznější témata spojená s Lužicí. Zcela pravidelně si členové brněnské pobočky připomínali v rámci svých setkání výročí významných osobností lužickosrbských dějin a kultury. Již od přelomu let 1948 a 1949 byly členské večery monitorovány policií, která však nenašla důvod k zakročení a jak se dočítáme v jejich zprávách, schůze „probíhaly klidně a důstojně“. Na počátku 50. let se Kyas snažil zabránit zániku pobočky, což se mu nakonec nepodařilo. Již od roku 1953 její činnost skomírala a schůze z 26. září 1955 rozhodla o začlenění do Společnosti Národního muzea v Praze.

Od roku 1946 působil Kyas jako lektor lužickosrbského jazyka a literatury na filozofické fakultě brněnské univerzity. Dochované archivní materiály nám dávají poměrně přesný obraz o jeho pedagogické činnosti.³ Většinou se jednalo o dva předměty s dotací dvou hodin – jeden zaměřený na jazyk a druhý na literaturu – každý semestr. Kyas vyučované předměty různě obměňoval. Stálící však byla *Lužická* (někdy *Lužické*) *mluvnice* často doplněná o četbu textů a na ni navazující *Lužická skladba*. V literárních přednáškách se zaměřil na nejnovější lužickosrbské písemnictví. Jeden semestr věnoval Jakubu Bartovi-Čišinskému. Přednášel však také o barokní a humanistické literatuře, lužickosrbském novinářství či odrazu národnostního a sociálního útlaku v písemnictví Lužických Srbů. V akademickém roce 1948/1949 se uvažovalo o zdvojnásobení hodinové dotace lužickosrbského lektorátu ze čtyř na osm hodin týdně. Z toho bohužel sešlo. Od počátku 50. let se postupně z vyučovaných předmětů vytrácela rozmanitost a i v několika po sobě jdoucích semestrech vyučoval Kyas tytéž předměty. Svoji činnost na brněnské univerzitě ukončil v akademickém roce 1956/1957, kdy v obou semestrech vypsál seminář *Lužická srbština*.

Podobně jako před válkou byl i po druhé světové válce Kyas velmi aktivní v publikační činnosti. Napsal celou řadu popularizačních a informačních článků o Lužici pro český denní tisk (hlavně pro Národní obrodu a Lidové noviny). Odborné články uveřejňoval v *Lětopise* či *Rozhledu*.

Otiskovaný článek je výtahem z autorovy rozsáhlejší studie připravované pro odborný tisk. Vychází z drobných zmínek o Kyasovi publikovaných především v souvislosti s jeho úmrtím a dále z různých archivních pramenů (Moravský zemský archiv v Brně, Archiv Masarykovy univerzity)

1) V roce 1928 se spolek jmenoval stále Česko-lužický spolek „Adolf Černý“ v Praze. K přejmenování na Společnost přátel Lužice došlo v roce 1932.

2) Moravský zemský archiv, Policejní ředitelství Brno, karton 3323, č. j. 3/55, Společnost přátel Lužice.

3) Archiv Masarykovy univerzity, Fond A 2 FF MU, B – externí učitelé, Karel Kyas

Z DOMOVA

Zdeněk Valenta přednášel o korespondenci Arnošta Muky a Adolfa Černého

Dne 25. 9. 2008 se v knihovně slovanského semináře FF UK v Praze konal tradiční přednáškový večer SPL. Korespondenci Arnošta Muky a Adolfa Černého představil Mgr. Zdeněk Valenta, který toto téma zpracovává ve své disertační práci. Z. Valenta působí na katedře bohemistiky (oddělení slavistiky) na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

V přednášce se Z. Valenta zaměřil zejména na zajímavosti z Mukova soukromého života. Korespondence mezi Adolfem Černým a Arnoštem Mukou probíhala v období od roku 1885 do Mukovy smrti roku 1932. Celkem se dochovalo 982 dopisů, pohledů a korespondenčních lístků různého rozsahu. V průměru si oba vyměnili 15 až 20 dopisů za rok. Z let 1918 až 1919 se nedochoval žádný Černého dopis a existují pouze dva Mukovy dopisy, což bylo pravděpodobně zapříčiněno tehdejší poštovní cenzurou. Dopisy poslané standardně poštou byly z tohoto období doručeny někdy až o dva roky později. Korespondence je uchována v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd ČR v Praze, v Literárním archivu Památníku národního písemnictví na Starých Hradech a v archivu Lužickosrbského ústavu v Budyšině. Valenta zdůraznil, že Arnošt Muka, který žil mezi Lužickými Srby v neustálém „vyhnanství“, k Černému rychle přilnul a považoval jej za dobrého přítele, uvažoval i o přestěhování do Prahy a žádal o rakousko-uherské občanství. Svěfoval se Černému i o svém soukromí a potom, co mu roku 1893 zemřela žena na následky potratu, hledala se pro Muku druhá žena – Slovanka. Do hledání byly zapojeny i osobnosti jako např. T. G. Masaryk nebo L. Kuba. Nakonec se Muka roku 1908 oženil s Češkou Aloisíí Valentinou Irmelovou. Černý nadchl Muku pro slovanskou myšlenku a také pro cestování po Slovany obývaných krajích. I proto začal roku 1906 Muka jezdit k Jaderskému moři, kde ovšem v roce 1911 vlivem nedostatečné zdravotní péče stihl i Mukovu druhou ženu podobný osud jako jeho ženu první, když potratila (v Opatijí blízko chorvatského města Rijeky) a nikdy již nemohla mít děti. Po této zkušenosti Muka na onu oblast zanevřel a nedočkal se žádného potomka.

Korespondence probíhala v lužickosrbském jazyce, jen za první světové války se z důvodu cenzury museli Černý uchýlit k češtině a Muka k němčině.

Korespondenční styk Černého s Mukou začal Černý, který psal do měsíčníku *Athenaeum*, založeného T. G. Masarykem roku 1883. Černý tehdy pro svůj článek potřeboval od Muky statistické údaje o Lužických Srbech. Kontakt obou badatelů zprostředkoval Michal Hórnik. Černý svůj první dopis napsal Mukovi nedokonalou lužickou srbštinou, během roku se však jazyk naučil velmi dobře. V době nemoci zprostředkovaly kontakty jejich ženy. Božena Černá psala Mukovi česky a Aloisie Muková psala Černému „počeštěnou“ lužickou srbštinou.

V rámci večera byla také prezentována nová kniha *Stoletý most mezi Prahou a Budyšinem* s podtitulkem *Společnost přátel Lužice (1907–2007)*, která vyšla v tomto roce a obsahuje zejména příspěvky přednesené na oslavách 100. výročí vzniku SPL, které proběhly v listopadu roku 2007 ve Slovanské knihovně Národní knihovny v Praze.

Kristýna S. Hlavatá

Pěvecký sbor Lipa v Chomutově

Chomutovský přítel Lužických Srbů Mojmir Kozel může oslavovat. Loni se členové místní pobočky sboru Hlahol usnesli, že navážou přátelské styky s Lužickými Srby, o Velikonocích se setkal s vedoucím souboru Mikławšem Bejmakem a v sobotu 27. září se uskutečnil první společný koncert. Začali totiž hledat sbor ke společným koncertům, protože tato tělesa v Česku nemají tolik příležitostí k veřejné prezentaci a kvůli tomu také upadá

jejich motivace ke společnému muzicírování. Za tímto účelem už dříve spolupracovali se Ženským komorním sborem z nedalekého Jirkova.

Koncert se konal v městské galerii Špejchar na historickém náměstí Míru. Nejdříve předvedl své dovednosti Hlahol, který do programu zařadil i několik těžších skladeb. Na repertoáru byla díla Antona Brucknera, Antonína Dvořáka, Zdeňka Mrkose, Camilla Saint-Saënsa, Leoše Janáčka, Zdeňka Lukáše a Bohuslava Martinů.

Chór Lipa z Pančic-Kukowa, jehož historie sahá až do doby Čišinského, vsadil na tradiční lužickosrbský repertoár z oratorií Korly Awgusta Kocora (mj. Stwórba Boža z oratoria Nalěčo), další skladby byly z pera Jana Bulanka, Bjarnata Krawce, Helmuta Fryči, Miroslava Hroňka, Zdeňka Lukáše a Eugena Suchoně. Poslední skladba zazněla v němčině (Auf dem See) od Felixe Mendelssohna Bartholdyho. Na závěr oba sbory společně zazpívaly píseň Ha přijěš panik do Delan ve zpracování Jurije Pilka. První část programu byla provázena česky s lužickosrbským tlumočením, druhou část Lužičané uváděli v češtině.

Hudební skladatel Martin Dohnal tvrdí, že důležitější je to, co člověk slyší po hudbě. V tomto případě to byla všudypřítomná radost ze zpívání, do které oba sbory daly kus srdce. Po skončení akce si chomutovští sboristé se svými lužickými sousedy zazpívali u pohoštění, které sami doma upekli. Není divu, že příjemná atmosféra trvala až do zavírací hodiny.

A co k tomu dodává organizátor? „*Kolegové pěvci se ukázali jako velmi sympatičtí lidé a jejich repertoár je jistě výrazným zpestřením pro posluchače sborového zpěvu v Čechách, už také proto, že slyšet od našich sborů například úpravy lužickosrbských lidových písní je poměrně vzácný jev. Co dále očekáváme od tohoto kontaktu je nasnadě, získali jsme nové přátele, se kterými můžeme dále a dobře spolupracovat, další společný koncert byl navržen na jaro příštího roku a doufáme, že se to stane pravidlem. Rovněž by bylo dobře, kdyby Lužičtí Srbové jako celek včetně kultury a jazyka vešli do většího povědomí v Čechách obecně.*“

Dá se tedy soudit, že nově navázané přátelství bude pokračovat.

Radek Čermák

Vojtěch Horálek v Lysé nad Labem

Už podruhé Lysá nad Labem přivítala výstavu obrazů grafika a studenta AVU Vojtěcha Horálka. Tentokrát to ale bylo uvítání vskutku velkolepé. Výstavu otevřel performer Josef Daněk. Přednesl výtvarně teoretický projev o Horálkově práci, který plynule přešel do dadaistického vystoupení. Následně Radek Čermák představil novou knihu Tima Meškanka, na které s Horálkem pracovali v uplynulém roce, a slavnostně mu předal autorský výtisk. Plně dvojjazyčná lužickosrbsko-česká kniha obsahuje básně Tima Meškanka, Emila Juliše, jednoho ze zakladatelů konceptuálního umění v Čechách, notoricky známého Bohumila Hrabala, ovšem v málo známé próze *Kdo jsem*, a nakonec guru undergroundového hnutí Egon Bondyho. Meškankova kniha je jistě velký počín pro obohacení lužickosrbské literatury. Poprvé byla představena už v květnu v pražských Letňanech, ale kvůli nucené výměně tiskaře byl celý náklad vytištěn teprve v září.

Celý večer pokračoval koncertem třech velmi nápaditých kapel *Pět pičů bez dud*, *Arrache Coeur* a nakonec *Managarm*.

Vernisáž navštívila i paní Michaela Kmječová, snacha v Praze žijícího Lužického Srba Tomáše Kmječe. Jeho potomci už bohužel lužickosrbsky nemluví, ale stále se zajímají o své kořeny.

vih

Z HORNÍ LUŽICE

22. 9. a 29. 9.

U příležitosti 5. saských literárních dnů v kulturním prostoru Horní Lužice – Dolní Slezsko se v budyšinském Divadle na hradech uskutečnilo Lužickosrbské literární posvícení. Dvojjazyčný program připravil Svaz lužickosrbských umělců spolu s Německo-lužickosrbským národním divadlem. Po uvítání ve vestibulu di-

vadla kávou a koláčem z Bržezanovy pekárny v Rakecích vystoupila na pódiu básnířka a velká milovnice Lužice Gisela Kraftová z Výmaru. Přednesla své básně i německé překlady básničky Marje Krawcec a tureckého literáta Nâzîma Hikmeta. Poté vystoupil Erich Sobeslavsky s úryvkem své prózy *Der Bericht*, která se odehrává v Lužici. Beno Budar přečetl úryvek z německého překladu své knihy určené pro dětského čtenáře Kovboj Tom a přednesl svou báseň Šťastný Budyšina, která všechny přítomné pobavila. Benedikt Dyrlich četl v lužické srbštině část své nové povídky Nataša a německy úryvek z lyrické prózy inspirované letní atmosférou v okolí dolnolužického jezera Pynow. Závěr večera patřil Juriji Kochovi, který přítomné seznámil s částí své nové povídky v lužické srbštině Na konci dne, která vyjde letos v Národním nakladatelství Domowina. Lužickosrbské literární posvícení doprovázela hra na housle a klavír v podání sester Bernadet Cyžec a Marhaty Korjenkové. Pro organizátory bylo příjemným překvapením, že divadelní sál byl zaplněn do posledního místa.

Poslední akcí 5. saských literárních dnů byl večírek s názvem *Kdo jsi ty, která jsi jiná*, jenž se konal ve Slepjanském kulturním centru. Pětadvacet návštěvníků zde shlédlo multimediální projekt kombinující literární text Rózy Domašcyny s černobílými fotografiemi Mačije Bulanka a klavírní hudbou Měrcína Weclicha. Podnětem ke vzniku projektu byly především dojemné Bulankovy fotografie z 80. let 20. století, které zachycují ženy v lužickosrbských krojích při práci.

Zdroj: <http://www.krabat-derfilm.de>

22. 9

Členové Domowinské skupiny Bukeyci si v soboru 20. září připomněli sté výročí narození významného činovníka Domowiny a Sokola, tiskaře a spisovatele Pawoła Grojlichy. Tento uvědomělý Lužický Srb, který zemřel před šestnácti lety, patřil po dlouhá desetiletí k nejvýznamnějším a neaktivnějším bojovníkům za lužickosrbskou otázku v okolí Bukey. Přítomní zazpívali nad jeho hrobem píseň *Ha widžu-li ptačata čahnyć* a Ruta Hornowa přednesla báseň Grojlichova přítele Jakuba Šewčika *Ja sym Serb*.

24. 9.

Ředitel Lužickosrbského národního souboru Wolfgang Rögner představil na tiskové konferenci programové zásady příští sezóny a zavázal se k nastudování osmi nových produkcí. Lužickosrbský národní soubor připravuje mimo jiné program k Ptačí svatbě, na němž chce více spolupracovat s mladými Lužickými Srby, kteří se v minulých letech při přípravě tohoto svátku vyznačovali sníženou aktivitou. Rögner dále prohlásil, že pro příští rok chybí v rozpočtu jeho souboru 300.000 euro.

22. 9. a 30. 9.

V polském Opolí se pod heslem *Žádné hranice* konal šestidenní seminář mládeže evropských autochtonních národních skupin.

Akci organizovala Mládež evropských národnostních menšin spolu se Svazem mládeže německé menšiny v Polsku. Na semináři se setkala sedm desítek účastníků z patnácti zemí. Mladé Lužické Srby zastupovala sedmičlenná delegace. V centru zájmu semináře stojí angažovanost mládeže ve věci zachování kulturní a jazykové heterogenosti Evropy. Účastníci byli formou dílen, přednášek a diskusních kruhů informováni o ochraně, právech a aktuální situaci nejrůznějších evropských národnostních menšin. Členové lužickosrbského mládežnického spolku Pawk zde představili sborový projekt *Voices of Europe*, který se konal letos v Budyšině v rámci Dnů mládeže. Na semináři byla schválena rezoluce, ve které Mládež evropských národnostních menšin vyzývá polský stát, aby zaručil menšinová a jazyková práva německé menšiny ve Slezsku. Delegáti dále upozornili na to, že jedním ze základních menšinových práv je existence dvojjazyčných oficiálních nápisů. Toto právo by se mělo realizovat i v obcích, kde žije méně než dvacet procent příslušníků dané menšiny a jako takové by mělo být nezávislé na výsledcích sčítání lidu.

26. 9.

V nizozemském Koudumu se setkali zástupci obcí oceněných 10. evropskou cenou za rozvoj vesnic. Mezi účastníky byla i početná delegace z Njebjelčic, které získaly zlatou medaili ve třetí kategorii. Lužičtí Srbové se pod vedením njebjelčického starosty Tomaše Čornaka představili ostatním delegacím pochodem v katolických krojích s lužickosrbskými vlajkami. Organizátoři setkání oceněných obcí připravili řadu dílen věnovaných problematice rozvoje vesnic. Některé z nich se týkaly stále aktuálnějšího tématu ochrany klimatu. Druhý den setkání se tak například uskutečnila dílna s názvem *Využití obnovitelných zdrojů – výhra pro ekonomiku i ekologii?*. Oficiálního ceremoniálu ocenění se zúčastnil i představitel rady nového Budyšínského velkookresu Michael Harig a zástupce saského ministerstva životního prostředí a zemědělství Henning Kuschnick.

6. 10.

2. října 2008 zemřel ve věku 80 let lužickosrbský etnograf Lotar Balko. Zájem o zvyky a kroje Lužických Srbů se u tohoto absolventa obchodní školy projevoval od 30. let, kdy začal na amatérské bázi sbírat, dokumentovat a popisovat lužickosrbskou lidovou kulturu odbagrovaných vesnic ve střední a Dolní Lužici. V roce 1951 vstoupil do Domowiny a na konci 60. let začal dálkově studovat etnografii na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Tato studia dokončil v roce 1970. V 64 letech obhájil doktorskou disertaci. V letech 1962–1992 pracoval v budyšínském Ústavu lužickosrbské lidovědy. Sestavil pět z celkově devíti vydání Atlasu lužickosrbských národních krojů. Kromě mnoha odborných článků napsal též knihy Lužickosrbské výšivky a Stavby a bydlení v Blatech. Značný význam má rovněž jeho sbírka malovaných vajíček z celého světa. V roce 1978 byl vyznamenán Cenou Domowiny a v roce 1990 Cenou Čišinského.

4. října byl ve wojureckém kině za účasti předsedy saského parlamentu Ericha Iltgena (CDU), poslankyně spolkového parlamentu Marji Michałkové (CDU) a předsedy Domowiny Jana Nuka prezentován nový německý film *Krabat*. Na promítání se dostavili rovněž představitelé obou hlavních filmových postav David Kross a Paula Kalenbergová i režisér Marco Kreuzpaintner. Před představením probíhala beseda, na které mladý režisér zdůraznil, že snímek, který stál 10,8 miliónů euro, byl natočen podle knihy Otfrieda Preußlera, a že obsahuje jen velmi málo lužickosrbských reálií. Za nejvýraznější z nich lze považovat zpěv staré lužickosrbské písně z úst herečky Pauly Kalenbergové, která ve filmu představuje Krabatovu lásku. Film byl natočen v rumunských Karpatech, kde filmaři nechali podle starých ilustrací postavit Krabatův mlýn. Původním záměrem bylo natočit film v Lužici, ale zdejší výrazně modernizovaná krajina se pro snímání filmu odehrávajícího se po třicetileté válce ukázala jako zcela nevhodná. Více informací najdete na adrese www.krabat-derfilm.de.

7. 10.

Občanská iniciativa přesídlených obyvatel obce Slepó protestovala proti výsledkům jednání mezi slepžanskou obecní radou a koncernem Vattenfall, který ve střední Lužici těží hnědé uhlí. Podle mínění iniciativy není zaručena rovnoprávnost všech nabízených variant přesídlení. Velké hromadné přesídlení by podle obyvatel bylo šťastnějším řešením než stěhování ve skupinkách či po jednotlivcích. Výměna pozemku o stejné velikosti je totiž zaručena jen při hromadném přesídlení. Nejsou rovněž dostatečně definovány metody posuzování hodnoty pozemků, jelikož pro podobné postupy v Německu neexistují příslušné právní normy. Nejasné jsou také kompenzace za ploty, živé ploty a louky.

8. 10.

Předseda Domowiny Jan Nuk pozval 7. října do Budyšina bývalého saského premiéra a poslance Saského parlamentu Georga Milbradta (CDU). Ten prohlásil, že se cítí být s Lužickými Srby těsně spojen. První kroky někdejšího ministerského předsedy směřovaly do Jazykového centra Witaj. Předseda Centra Rafael Wowčer prohlásil, že Milbradt ideu projektu Witaj od počátku podporoval. Při rozhovorech v Lužickosrbském domě se potom probírala ožehavá otázka budoucí podpory lužickosrbského jazyka a kultury. Spolková republika Německo stále trvá na svém stanovisku podporovat Lužické Srby roční částkou 7,6 miliónů euro, což s podporou saské a braniborské vlády dává dohromady 15,6 miliónů. Domowina však dlouhodobě žádá ročně 16,4 miliónů euro s každoročním navýšením o míru inflace. Vinou rozdílných pozic obou stran nebyla dosud dohoda o finanční podpoře podepsána. Milbradt prohlásil, že požadavky Lužických Srbů vůči Spolkové republice Německo považuje za oprávněné a připomněl, že samo Německo ve své zahraniční politice žádá od jiných zemí státní podporu pro německé menšiny. Bývalý premiér dále doporučil, aby se Domowina pokusila prosadit tento požadavek na evropské úrovni.

13. 10.

Braniborský ministr školství prohlásil na 2. vzdělávací konferenci v Dolní Lužici, že školství a lužickosrbské vzdělávání mladé generace je zásadní pro budoucnost Lužických Srbů a proto by měl dostat šanci a odpovídající možnosti každý, kdo se chce v Braniborsku učit lužickosrbsky. Ministr dále oznámil, že se bude zasazovat o to, aby vzdělávání v lužické srbštině bylo zaručeno od školky typu Witaj, přes maturitu až po univerzitní studium sorabistiky. Na konferenci, která se konala v prostorách choťebuzského Dolnolužickosrbského gymnázia, se dále hovořilo o nutnosti založit v dolnolužických mateřských školách další skupiny Witaj a o nutnosti kvalitnějšího dalšího vzdělávání vychovatelů a učitelů.

17. 10.

Výbor pro média a kulturu spolkového parlamentu schválil žádost koalice CDU a SPD, ve které se praví, že Výbor uznává podporu Lužických Srbů v rámci menšinové politiky Spolkové republiky Německo. Žádost obsahuje výzvu k důkladnému pro-

zkoumání možnosti navýšit spolkový podíl finanční podpory Nadace lužickosrbského národa ze současných 7,6 miliónů euro na 8,2 milióny, které žádají Lužičtí Srbové. Žádost se nyní zabývá rozpočtový výbor spolkového sněmu, který má do 13. listopadu rozhodnout, zda navýšenou částku pro podporu Lužických Srbů zařadí do výdajových položek návrhu spolkového rozpočtu.

Zprávy ze Serbských Nowin připravil Petr Ch. Kalina.

Z DOLNÍ LUŽICE

3. září se v choťebuzském Srbském muzeu konala diskuse na téma *serbska namša* (bohoslužba v dolnosrbštině). Vzpomínalo se mj. na počátky hnutí, které se zasazovalo o obnovení bohoslužeb v dolnolužické srbštině, jehož kořeny sahají do roku 1988. Tehdy založený spolek *Serbska namša* slaví letos dvacáté jubileum.

V sobotu 6. září protestovala zhruba tisícovka lidí před tepelnou elektrárnou Janšojce proti otvírání dalších hnědouhelných povrchových dolů v Lužici. Demonstranty podpořili svými projevy i politici ze stran *Zelene* a *Lěwica*.

O tři týdny později mládež – rovněž v Janšojcích – zorganizovala tzv. Superkokot, vrcholnou soutěž vítězů (zvaných *králové*) místních závodů, které probíhají v jednotlivých dědinách v tradičním dolnosrbském zvyku *łapanje kokota*. Vítěz z Bělé Góry získal titul *kral kralow*, resp. *superkral*. Předvedeny byly také další letní dolnosrbské lidové tradice: *zabijanje kokota* a soutěž pro děvčata *karowanje žabow* (vození žab na trakači).

13. září se v hostinci *Serbski dwór* v Dešně sešlo na 200 hostů dalšího dílu programu Školy dolnosrbského jazyka a kultury pro starší rodilé mluvčí dolní lužické srbštiny *Pójsynoga*. Tamtéž o týden později proběhla další lidová slavnost *kjarmuša* (hody, posvícení), opět ve výrazně srbském duchu.

Nová divadelní komedie v dolnosrbštině *Sergej* měla úspěšnou premiéru v sobotu 13. září v obecním kulturním středisku vsi Hochoza. Místní ochotnická společnost (založena roku 1989) sklídila veliký potlesk od 230 spokojených diváků. Hra od Jurije Kocha se týká 50letého pobytu sovětských vojáků ve vojenském prostoru poblíž obce a jejich vztahů s místními lužickosrbskými vesničany.

V neděli 28. září proběhly v Braniborsku, tzn. i v Dolní Lužici, komunální volby. Jedinou stranou, která – alespoň symbolicky – učinila otázku ochrany lužickosrbské menšiny jedním z témat svého předvolebního boje, byla *Lěwica*, nástupkyně bývalé východoněmecké komunistické strany. Několik regionálních politiků srbského původu z různých stran bylo zvoleno do okresních a obecních zastupitelstev. K hrstce (nyní znovuzvolených) srbských starostů obcí přibyl i nový starosta v Móstě Horst Grěška.

Z Nowého Casniku 38–42/2008 připravil František Březina.

Vícejazyčné školky v Sasku

Mehrsprachige Angebote in sächsischen Kindertageseinrichtungen der Euroregion Neiße-Nisa-Nysa (Sächsisches Staatsministerium für Soziales, Dresden 2007)

Marka Cyżowa sestavila brožurku, která obsahuje seznam deních předškolních zařízení v saské části Euroregionu Nisa. Na začátku knihy se dočteme o imersní metodě výuky jazyků a o projektu Witaj. Vzhledem ke špatné demografické situaci mile překvapí následně představení jednotlivých školek, které německým

dětem nabízejí výuku jednoho z cizích jazyků. Celkem je jich v Euroregionu Nisa (tedy pouze v oblasti u hranic bez jádrové katolické oblasti v kameneckém okrese) 31, z toho osm při hranici s Polskem, 11 v českém příhraničí a 12 na lužickosrbském sídelním území. Sama statistika sice nic nevyovídá o kvalitě, přesto potěší, že lužickou srbštinu podle brožurky nabízejí mateřinky i tam, kde bychom to nečekali. Je to např. v Hamoru (Boxberg), známém spíše uhelnou elektrárnou, a Delním Wujězdě (Uhyst) na východ od Wojerec, v Budestecích zase naopak místo očekávané lužické srbštiny nabízejí angličtinu. Milým překvapením je pokrytí lužickou srbštinou v okolí Slepého (u Bílé Vody ve střední Lužici), i když někde jen přiležitostně.

Celkový počet školek, ve kterých existuje nějaká jazyková nabídka, je ale mnohem větší, čítá 102 předškolních zařízení, ve kterých je nejčastěji jednou týdně k dispozici výuka cizího jazy-

ka, a to nejen češtiny, polštiny a lužické srbštiny, ale často také angličtiny. Některé mateřinky mají dokonce svého přeshraničního partnera, např. Wodowe Hendrichecy/Seifhennersdorf mají družbu se školou ve Varnsdorfu, žitavská mateřinka se školou v Hrádku nad Nisou atd.

Ještě si vzpomínám, jak v 90. letech proběhla českým tiskem zpráva, že saské úřady se snažily dítěti z Žitavy zabránit v na-

vštěvování české školy v Hrádku nad Nisou. Snad se tedy po otevření našich hranic díky vzájemnému poznávání od útlého věku dočkáme postupně i otevřeného myšlení. Týká se to nejen prakticky zmizelé české menšiny v Žitavě. Dnes je dvojjazyčná nabídka výuky na hranicích relativně běžná, mj. díky projektu Schkola.

račk

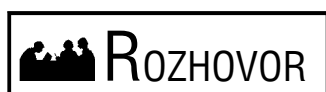
Akademický bulletin

7–8/2008

Tento zpravodaj Akademie věd ČR, přinesl v prázdninovém čísle informaci o dvou obrazech Ludvíka Kuby, které jsou dnes majetkem AVČR; jde o figury v jihosrbských krojích (*Žena z Planjan*

a *Doktor Miletič* oba 1927, olej na plátně). Prof. Jiří T. Kotalík, historik umění působící na AVU, doprovodil kvalitní reprodukce těchto obrazů krátkým medailonem, velmi stručně představujícím Kubův život a dílo. *Základem Kubovy výtvarné tvorby byla realistická kresba podepřená schopností virtuálního akvarelisty o rychlé a letmé zachycení skutečnosti. Pod vlivem vývoje moderního umění se dopracoval k osobitému malířskému výrazu, který kombinoval impresionismus s realismem. Jeho obrazy charakterizuje výrazná barevnost, světelné napětí a expresivní malířský rukopis.*

ZBS

s TOMASZEM NAWKOU

Narodil se v roce 1949 v polské Poznani jako syn spisovatele Antona Nawky. Vystudoval lužickou srbštinu a ruštinu v Lipsku a dále etnografii na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Od roku 1993 je ředitelem Lužickosrbského muzea v Budyšině. Píše básně, knižně vydal sbírku básní *Wobkopanki (Okopaniny, 1987)*. Dlouhodobě se věnuje hudbě mj. jako dudák ve skupině *Sprewjan*.

Jste ředitelem Lužickosrbského muzea. K čemu tato instituce slouží?

Lužickosrbské muzeum má dlouhou tradici, už skoro 150 let, neboť v roce 1847 byla založena Maticе lužickosrbská a o devět let později její „starožitná“ sekce. A už tehdy se naši předkové – činovníci, uvědomělí Lužičané – usnesli, že má být vytvořeno lužickosrbské muzeum, které bude mít úlohu sběratelskou a dokumentační a zároveň se bude rozvíjet ve středisko lužickosrbského života, tedy středisko vzdělávání a setkávání.

Tyhle věci jsou aktuální i dnes, v našem Muzeu představujeme dějiny, literaturu, národopisný pohled – jak lidé kdysi žili – tedy národopisné oddělení a nakonec výtvarné umění. Lužičané mají vlastní výtvarníky, spisovatele i skladatele, což chceme každému rovněž ve zkratce ukázat.

A o co se zajímají návštěvníci z různých koutů světa?

Lidé jsou zvědaví a chtějí hned všechno vědět, odkud jsou Lužičtí Srbové a jejich jazyk, jak se jim vedlo v době nacismu, protože to bylo velmi smutné období, kdy bylo všechno lužickosrbské zakázáno. A pak zase nová naděje po skončení války, osvobození a rok 1948, kdy saský sněm schválil první lužickosrbský zákon jakožto bázi státní podpory pro všechny instituce, které jsou nutné pro rozvoj národa, jazyka a kultury: školy, časopisy, nakladatelství a rozhlas. Televizní vysílání je velmi skromné: každý měsíc jen půl hodiny, ale i to je velký výdobytek, protože chceme informovat sami o sobě.

A když se ptají: „*Je nám teď lépe po převratu ve velkém Německu?*“ Já říkám, že je nám dobře nejen v Německu, ale v Evropě. A my se nesmíme rozvíjet jen jako nějaký regionální svéráz, ale jako důležitá součást celé Evropy a celého světa. I tam mají Lužičané místo pro sebe a svoji kulturu. Ještě bych chtěl zdůraznit, že jsme měli vždycky výborné vztahy s Čechy,

Slováky, Poláky a dalšími slovanskými národy, které nám pomáhaly v našich snahách.

Vaše rodina je tradičně jedním z pilířů srbství v Horní Lužici. Jmenujme například Vašeho dědečka Michała nebo otce Antona Nawku, oba významné postavy společenského života. Jaké to je být Nawka?

Měl jsem štěstí, že jsem se narodil v rodině Nawkových, ve které byla vždycky svoboda myšlení a úcta ke druhému, svoboda nezávislá na režimu nebo nařízeních, ale na křesťanském přesvědčení. A to, čím byl můj otec Anton, učitel, spisovatel, překladatel, výborný znalec lužické srbštiny a dalších jazyků, zdědil od svého otce Michała, výborného sorabisty, literáta, hudebníka. Velké bohatství jsem dostal do kolébky také od své matky – rozené Polky. Jako student ji můj otec poznal v Berlíně v roce 1934 na adventním setkání Svazu Poláků v Německu. A náš dům, jak na něj vzpomínám, byl vždycky otevřen známým a přátelům především z Polska a Československa. S rodiči se tam setkávali spisovatelé, jazykovědci, historici, politici, umělci atd. Tam jsem se cítil dobře a tam jsem se naučil – tehdy ještě nevědomky – dívat se na svět bez hranic. Naučil jsem se ho využívat a – ve smyslu jedné básně našeho básníka Kita Lorence – lézat po něm beze strachu a starostí *jako pták s kořeny stromu a strom s křídly ptáka....*

Poslední sbírku jste vydal před více než dvaceti lety. Píšete ještě?

Sem a tam ještě píšu, ale není toho moc. A nějak mi chybí i čas a správná nálada. Nejsem si jistý, jestli bych řekl něco nového, co není snad jen variace něčeho velmi dobře známého nebo ošřepaného. Některé aktuální básně vyšly ve sborníčkách, o které pečuje už mnoho let básník a překladatel, dobrý přítel Lužice Milan Hrabal z Varnsdorfu. Nedávno vydal velmi rozsáhlou, propracovanou a dobře graficky zpracovanou knihu lužickosrbské poezie pod titulem *Jazyk, jímž porozumíš větru (Protis, Praha 2007)*, kde najdete i překlady mých básní.

A co Vaše hudební aktivity?

Pravidelně vystupujeme s folklórním souborem *Sprewjan*. Vydali jsme i desku. Například loni jste nás mohli vidět na folklórním festivalu v Chrósčicích s taneční skupinou *Smjerdžaca* ze stejnojmenné vsi. Rádi ukazujeme naše tradice v tanci, zpěvu i hudbě. Už ne tolik jako dřív, to je také otázka času a taky věku, i to si musí člověk přiznat. Také je trochu problém, že našich hu-

debníků není tolik, takže mají pořád hodně práce. A tak je ten úkol spíš na mládeži, aby natočila nové písně v novém podání, nově vnímané.

Pak je tu také náš Spolek za starou lužickosrbskou lidovou hudbu, který se snaží oživit staré hudební tradice. Jak se kdysi hrálo lehce a zábavně k tanci a zpěvu. Chtěli bychom vydat desku s lužickosrbskou lidovou hudbou podle někdejších tradic, aniž bychom něco kopírovali, žijeme přece v jiné době. Jde tedy o pokus upozornit na skutečné lužickosrbské hudební tradice – na podání zpěvu a hudby –, a oživit tyto tradice podle dnešního vnímání. Zatím jsme vydali dokumentační cédéčko s historickými nahrávkami z 50. let 20. století. Tam jsou vidět tehdy ještě živé tradice, ze kterých se můžeme dnes leccos naučit.

Jezdíte také do Česka, například na folklórní festival do Strážnice?

Ve Strážnici jsme byli naposledy v roce 2003, když tam byla slavnost k výročí Ludvíka Kuby. To je velmi významná osobnost i pro nás, jeho malby visí v našem muzeu. Jsou tu i ukázky z jeho sbírky lidových písní.

V roce 2006 jsme byli opět ve Strakoncích na festivalu dudáckých kapel. Na ta setkání vždycky velmi rád vzpomínám. V roce 1984 jsem tam poznal Josefa Režného a od té doby jsme přátelé a spolupracovníci. On je takřikajíc vinen tím, že jsem se naučil hrát na dudy. Ano, tahle hudba mě opravdu fascinuje, ta lehkost, tohle společenství lidí. Tak jsem si řekl: Chci patřit k nim. Zkrátka řečeno to byl můj učitel.

Foto Štěpán Kotrba, Britské listy.

V souvislosti s ním bych chtěl dodat, že Josef Režný je muzikolog, hudebník a etnograf lidové hudby, výborný znalec dud celého světa a jejich historie, samozřejmě i lužických. Založil dudácký festival ve Strakoncích a vícekrát se účastnil festivalů v Lužici. Vlastně je pro nás vyznamenáním, že napsal monografii o lužickosrbských dudách. Je to obrovský počin! (Pozn. překl.: *Publikace vyšla německy ve dvou svazcích v Domě za serbsku ludowu kulturu v překladu Antona Nawky.: I. Der sorbische Dudelsack. Mit einer Einführung in die Geschichte und Entwicklung des Dudelsacks, einer Typologie zum Dudelsack der Westslawen, einer technischen Dokumentation und umfangreichem Bildmaterial. Haus für sorbische Volkskultur. Bautzen 1993. II. Der sorbische Dudelsack. Spielanleitung und Notenanhang. Bautzen 1997.*)

Kniha představuje všechny známé srbské dudy, jejich dějiny a tradice, technickou dokumentaci stavby a životopisy dudáků. Autor přidal noty lidových písní a tanců a příručku k naučení hry na dudy. Je to vůbec první tak obšírná monografie o lužickosrbském hudebním nástroji. A svoji práci věnoval *lužickosrbským lidovým muzikantům minulosti, přítomnosti a budoucnosti*. Ta práce je nadmíru důležitým dílem v pokračování česko-lužických

vztahů – o kterých vám jistě nemusím vyprávět – a já jsem velmi vděčný, že jsem ho směl provázet při vzniku tohoto „pomníku“ lužickosrbských dud. Proto nechápu, proč někteří naši „důležití“ hudebníci jeho knihu ignorují. Je to skandál!

Lidová hudba, lidové tradice... většina informovaných Čechů si asi vybaví jen velikonoční jízdy křížáků.

Ano, velikonoční zvyky jsou u nás stále velmi živé. Není to žádná muzeální záležitost. Některé zvyky byly zapomenuty, ale lidé je zase oživují. *Druhe časy, druhe kwasy. (Jiné časy, jiné svatby. – Is rčení – pozn. překl.)* Jízdy křížáků jsou katolická tradice, která už se pěstuje nejméně 500 let. Potom třeba v Dolní Lužici lidé zapalují velikonoční ohně na znamení vítězství jara. Jistě je to i předkřesťanské, ale dá se říct vysvobození z období zimy a vítání jara. Různé jiné tradice se už tolik nepěstují, jako je třeba chození pro velikonoční vodu. Ale dalším obyčejem je třeba velikonoční zpívání v noci před velikonoční nedělí. Lidé zvěstují Kristovo zmrtvýchvstání. To jsou takové nenápadné zvyky spojené s vírou. To se nedá ukazovat na veřejnosti. To je věc srdce.

Lužičtí Srbové nežijí jen v Lužici. V posledních letech se oživují styky s vystěhovalci v Texasu.

To už je velmi dávno, co Srbové emigrovali do Ameriky. Kvůli víře, ale i práci a sociálním problémům v Německu v letech 1849–54 Lužičané emigrovali zvláště do Texasu. Lužičtí Srbové tam založili obec *Serbin*. A dodnes vzpomínají, že kořeny mají v Horní a Dolní Lužici. Místní muzeum s námi pěstuje velmi živé styky. A také jsou přidruženými členy naší národní organizace – *Domowiny*. Často sem jezdí a spolupracují s námi. Ale lužická srbština se tam vytratila už kolem roku 1920. Poslední člověk, který běžně mluvil srbsky a četl srbskou bibli a zpěvník, tam zemřel v roce 1996. My jsme tam byli poprvé v roce 1998 a bylo velmi zajímavé, když tam na hřbitově vidíte staré kazatele a duchovní, kteří se vlastně snažili zachovat srbský charakter osady, ale bohužel se jim to nepodařilo, například Jan Kilian. Místní kostel byl postaven podle kostela ve Wukrančicích a na univerzitě v Austinu je kopie zvonu wukrančického kostela. Tu si odvezlo v roce 1854 kolem šesti set evangelických Srbů z Lužice jako naděje a požehnaní s sebou na velkou cestu do Nového světa. To je zajímavá historie, přesto musím říct, že uchovat národní identitu v cizině je skutečně těžké. Po emigraci došlo k postupné proměně, po nějaké době začali používat němčinu a teď už mluví jenom anglicky. Stará generace ještě umí německy, sem tam něco lužickosrbsky, hlavně znají spoustu písniček. Kupříkladu *Zady našej pjecy kuntworki hraja ... (známá píseň od Handrije Zejlera)*. To zpívají jako doklad toho, že ještě umějí lužickosrbsky. Teď už se tam mluví prakticky jenom anglicky. Když jsme tam bydleli, v soukromí, byli to velmi milí hostitelé, majitel uměl německy jen pár slov. Jeho matka a otec ještě mluvili dobře německy, ale on už velmi těžko.

Lužičtí Srbové odcházeli také do Austrálie...

V Austrálii jsou také emigrantské spolky, silné historické vědomí. Pečují o svoji minulost, sepsali několik kronik. A každý rok navštíví Lužici pan Gotski z Berlína. Seznámil se tam s jednou Lužickou Srbkou, která pochází z Bukec. Ona si dává velmi záležet na tom, aby své kořeny dále pěstovala, a když sem přijede, říká: „*Je to škoda, že Srbové, kteří žijí v Bukecích, na své tradice zapomínají, nevědí si jich a já tam v cizině nosím svůj kraj a jsem pyšná na svůj původ.*“ Je to těžké. Co je člověku blízké, to je každodenní realita, ale když jste v cizině, na tuhle realitu nahlížíte úplně jinak, na tradice, na svůj rodný dům. Váš pohled je zcela odlišný. Potom hraje svoji roli i touha po domově. Ale když prožíváte svůj každodenní život tady, to rychle zapomenete, co je důležité a co jsou vaše kořeny. Ale

mně je tu dobře a snažím se žít jako Srb bez ohledu na to, co dělají ostatní.

A co Lužičtí Srbové v Čechách?

Znáte například bývalého předsedu SPL Hanuše Härtela?

S Hanušem Härteltem se znám. Je hudebník, má sbor (*Naši pěvci*). Hráli tu někdy v roce 1993 nebo 1994, když jsem byl novopečeným ředitelem muzea. Ale od té doby jsem se s ním osobně ne-

setkal. Sem tam si o něm něco přečtu, že i v Praze se pěstují lužickosrbské tradice, ukazují je druhým, zpívají písničky. Ale nemám s ním žádné živé kontakty, i když si myslím, že vztahy s Čechy jsou velmi intenzivní. Máme styky s Varnsdorfem, Českou Lípou, partnerským městem Budyšina je Jablonec nad Nisou. Když je potřebujete, tak ty kontakty existují.

Ptali se Rafael Brom a Radek Čermák.

Přeložil a upravil Radek Čermák.

Lužický Srb – příslušník čs. armády za druhé světové války

O nevšední cestě Marka Šlecy

Mikławš Krawc

V čísle 11/2001 ČLV stály v příspěvku autorky Tamar Wagnerové *Pražské reflexe* (s. 91) i tyhle věty: *Zajímavé dokumenty máme nyní k dispozici z vojenského archivu v Praze-Karlíně o Marku Šlecovi z Budyšina. Šleca, narozený 9. 2. 1925, byl po maturitě odveden a nucen sloužit celých 22 měsíců v pěším pluku 926. Po spojenecké invazi byl zajat 16. 6. 1944 u Cherbourg a dopraven do zajateckého tábora v USA. Tam projevil jako Srb přání bojovat proti nepříteli a vstoupil do čs. armády v Anglii. Do Británie byl ale přeložen až v r. 1945 a byl presentován v Náhradním tělese čs. vojska, později převelen k pěší výcvikové rotě. Rota trvala na bojové činnosti. Marně. Dne 8. 11. 1945 byl odeslán transportem do ČSR a z činné služby propuštěn 6. 6. 1946. Pak si ho vyžádal Nár. výbor v Budyšině. O Marku Šlecovi jsem už dříve věděl, že je synem Hermana Šlecy (roku 1924 doktora filosofie UK – pozn. překl.) a jeho manželky Ludmily, rozené Smolerjec, že byl za války v českém exilovém vojsku v Anglii a později studentem Karlovy univerzity v Praze, ale podrobnosti uvedené Tamarou Wagnerovou mě překvapily. Na moji prosbu mi paní Wagnerová poslala kopii z ústředního vojenského archivu. Jde o odvodní protokol ze dne 18. dubna 1945. Komise zjistila, že Marko Šleca je schopen vojenské služby. Jelikož za necelý měsíc válka skončila, jeho rota již nemusela do boje. V dokumentu jsou na přední straně osobní data, na zadní údaje o rodinném původu, profesním vzdělání a místech vojenského působení. Docela nahoře je zvláštní poznámka o jeho německé státní příslušnosti. Na otázku po mateřském jazyce Šleca odpověděl, že je to lužická srbština. Po čtyřleté základní škole a osmileté gymnasiální docházce chtěl mladý Srb studovat, byl však povolán do německého vojska. Mezi služebními údaji stojí, že jeho přesun z USA do Anglie skončil 30. března 1945 v Southamptonu. Jako domácí adresa je uvedeno Lipsko-Markkleeberg, Ring 42. Otec byl tehdy učitelem ve vsi blízko Lipska, byv národními socialisty vykázan z Lužice. Na podnět paní Wagnerové jsem vypátral aktuální bydliště Marka Šlecy v městě Denzlingen u Freiburgu. V dopise jsem mu poslal kopii z Prahy a prosil jej o objasnění, případně doplnění údajů. Zaslal jsem i výtisk Sokoťských listů s článkem o záslužné práci jeho otce pro Srbský sokol. V písemné odpovědi ze dne 27. září 2002 za časopis poděkoval (*Bě zajímavě to čítat.*), leč odmítl psát o své minulosti. Zdůvodnil to zdravotními těžkostmi. Také psal, že mu v roce 1999 zemřela manželka a dcera bydlí v daleké Austrálii.*

V září 2007 jsem Marku Šlecovi napsal další list. Dostal jsem jej zpět s poštovním přípisem, že příjemce se na uvedené adrese nezdržuje. Stopa se ztratila. Zdeněk Boháč zveřejnil na straně 75 ČLV 11/1996 svoje vzpomínky na pobyt v Lužickém semináři. Ve školním roce 1951/52 s ním v Praze studovali Jurij Paler,

Józef Krawża, Błażij Nawka, Frido Michalk, Jan Rawp, Lubina Holanec, Feliks Mróz, Hanaróža Petrichec a Marko Šleca. Boháč mezi jiným píše: *Velmi zajímavou osobností byl Marko Šleca, který jako příslušník československého sboru v Anglii za 2. světové války neměl ve svém mládí takovou příležitost mluvit mateřským*

Německý stát. příslušník.
Nahradní těleso ČS. Vojsk.
Czechoslovak Depot.
Odvodní (presentacní) komise Medical Board
Odvodní (presentacní) listek c. T-5101
Recruiting attestation No.

Den odvodu (presentance) Date of Call-up (enlistment)	18. duben 1945.
Jméno a příjmení, hod a br. pomer Surname, Christian name, rank	Voj. pých. ŠLECE Marko
Den, rok a místo (okres) narození Date of Birth, place of Birth	9. únor 1925 Budyšin, Sasko
Domovská příslusnost, místo, okres Domicile district	otto
Bydliste Last address	Francie
materská rec Mother tongue	lužicko-srbská
zenat, svoboden Married or single	svob.,
náboženství Religion	evangel.
povolání Occupation	student
Zvláštní voj. výcvik a druh zbrane Military Training	V ČSR nesloužil, v něm. arm. 12 měs. Int. Reg. 926
Vyska tela v cm Height	173
Délka chodidla v cm Size of boots	40
Lékařská klasifikace a odvodní rozhodnutí M.B. Classification	Schopen služby řádové bez vady.-Odveden.
Poznámka Remarks	

Hlaste každou zmenu adresy.
Není-li jinak nariženo, budete k nastoupení činné vojenské služby povolani svolavacím listkem.
Odvodní (presentacní) listek dobre uschovejte, při nástupení vojenské činné služby jste povinen přinesti ho sebou.
Předseda odvodní komise:

Zdroj: Ústřední vojenský archiv.

jazykem jako ostatní, a tak jeho projevy jako předsedy Serbowky nám spíš připomínaly česko-lužické esperanto. Později, jak jsem se dozvěděl, se v Praze seznámil s dívkou české národnosti a časem se ztratil v německém prostředí. Po završení studia farmacie na Universitě Karlově působil Marko Šleca nejprve v Šerachowě, později v meklenburském Malchině, načež přesídlil do západního Německa.

*Z korekturního otisku Serbské protyky 2009
přeložil Richard Bígl.*

*Za laskavé poskytnutí dosud netištěného textu
děkujeme redakci Protyky.*

Úcta sv. Václava u Čechů pruských

Josef Štefan Kubín

Jak uvádí Zdeněk Kuchyňka v úvodu k textu o úctě sv. Václava v Lužici ve sborníku Vladimíra Zmeškala (SPL, Praha 2006), v pozůstalosti V. V. Kremera bylo nalezeno několik zajímavých rukopisů o úctě sv. Václava v zahraničí zhruba z poloviny 30. let minulého století, které byly určeny pro Svatováclavský sborník. Toto je jeden z nich.

V dobách trudných se naši exulanti několikrát stěhovali do Němce. Ti, kteří stanuli v Sasku nebo založili svá sídla u Berlína, již delší dobu vyhynuli dočista. – Poslední z nich odtáhli kolem r. 1750 na východ do Dolního Slezska. Z těch udržela se až na naše časy značná obec Štrálská (u města Štrálu – Štřelín – na 3 500 duší). Zbudovali tu velké dědiny Husinec, Poděbrady a menší Meltu. Během doby zalidnili Peně, Dub, Kočolky a silně vnikli i do Töppendorfu. Jiná část zabočila do knížectví Opolského, kde jednak založili, jednak osídlili Velký Hradec, Vilémov, Vel. Štřelice, Petrovice a Lubín.

Jsou to **reformisti**, potomci Čeští Bratří, kteří se podle daných práv královských těšili záštitě Bedřicha II. O nějaké zvláštní úctě sv. Václava nelze ovšem u nich mluvit – neuznávají světců. Ale přesto donesli si z domova jakési tradiční památky té. Hlásili se k sv. Václavu aspoň tak, že si dávali **s oblibou jeho jméno!** Svědčí o tom obecní zápisy, např. Štrálské ještě kolem r. 1800. Čteme tu: **Václav** Laštovička, **Václav** Líbal, **Václav** Kňourek, **Wencl** Hupka aj. Dnes platí u nich jen jména německá.

Jinak je tomu u Čechů **kladských**, většinou katolíků, kteří dožili naší doby, jako zbytek dávného a původního osídlení této končiny, počtem asi 5 500 duší. Kladsko bylo od nepaměti součástí české země, a vše, co bylo národním přívlastkem našim, jevílo se

i tam. – tedy i památka svatováclavská. Byla tu stejně živá a radostná jako u nás. Ale výbojem Bedřicha II. po válce sedmileté Kladští připadli k Prusku, přestal i zasvěcený svátek, a památka sv. knížete se stala spíše věcí soukromou. Ale nezanikla nikdy docela. Dodnes katolíci z blízkých vesnic navštěvují bohoslužby u nás, v Náchodě a Machově. Onam tíhne hlavně Březová a Slané, sem pak Stroužné, Bukovina a Nouzín. I návštěva města za rozmanitým nákupem k tomu nutká. Také v den 28. září, náhodou den šťastný a vhodný, kdy ustal chvatný shon na polích, vynajde se tu ne jeden dychtivý nadšenec, naplní duši sváteční náladou, a vyšlápaná cesta ho dovede za hranice, k nám. Zvon již hlaholí, chrám otevřel obě vrátne jako k toužebnému objetí, i kladský poutniček vstupuje dál. Tu poslouchá zaníceně kázeň i písničku o sv. knížeti českém a rád se přikloní celým srdcem k velebné oslavě. Tehdy snad i, ztracený syn svého rodu, uroní bezděčnou slzičku, an uslyší v dojemném chorále – nedej zahynouti nám ni budoucím!

Ba i v soukromí kladském bývalo dosti citelů památky sv. Václava. Jmenuji aspoň jednoho – Fr. Štěpán na Bukovině. Zbožný dědoušek! V chudé jizbě své vystrojil si celý oltář, papírové růžičky i živé květy v kamnicích bylo mu k ozdobě. Po stěnách visela řada sv. obrázků a hle, tuhle i náš kníže ve známé podobě na bílém koni. Když děda ráno vstal, první jeho bylo, vyzpíval písničky na tyto svaté, ale nejradostněj mu hlaholila nota k sv. Václavu, nad všechny ostatní tolik jásavá a plesná. Končil ji slokou (snad vlastního skládání?):

Až vyhasnou oči naše,
doprovod' nás v onom čase
do bůžního města,
kde je spása ista
až na věky ámen!

A co mu oči plály tichým štěstím, teprve usedl se ženou k chudé snídani.

Z rukopisu připravil Radek Čermák.

Stoleté výročí narození předního lužickosrbského etnografa

K důležitým postavám lužickosrbských dějin 20. století patřil etnograf, učitel (byl učitelem v Klukši, Chwačicích a v Rakojdech, později působil jako univerzitní profesor) a dlouholetý předseda Domowiny Pawoł Nedo, jehož stoleté výročí narození jsme si připomněli 1. listopadu tohoto roku. Narodil se v roce 1908 v Kotecích a v letech 1928–1931 absolvoval studium pedagogiky, historie a národopisu na univerzitě v Lipsku. Od roku 1933 byl kulturním referentem pro lužickosrbské věci a přerorganizoval Domowinu, jejímž předsedou se za obtížné situace nacistické diktatury stal 27. prosince 1933 (předsedou byl do roku 1950). Domowinu v době nacismu přeměnil na sdružení jednotlivců. V roce 1939 byl uvězněn gestapem, poté musel v roce 1942 vstoupit do nacistického vojska. V letech 1943–1945 byl opět vězněn pro antinacistickou činnost.

Po druhé světové válce se stal předsedou obnovené Domowiny a jako obvodní školský ředitel začal obnovovat lužickosrbské školství. Od roku 1948 byl vedoucím lužickosrbského úřadu. V roce 1950 musel kvůli reorganizaci Domowiny a vinou kád-

rových nedostatků (nebyl dělnického původu) z funkce jejího předsedy odejít a na jeho místo nastoupil Kurt Krjeńc. V letech 1951–1952 působil jako vedoucí Saského zemského úřadu pro uměleckou činnost, 1952–1956 byl vedoucím badatelského oddělení v Ústředním domě lidového umění v Lipsku a v roce 1956 byl ředitelem Institutu slavistiky na univerzitě v Lipsku. Od roku 1963 působil jako profesor etnologie na Humboldtově univerzitě v Berlíně a v letech 1966–1969 pracoval jako ředitel Etnologického ústavu v Berlíně.

Nedo je autorem desítek vědeckých a populárně naučných prací z etnografie a folkloristiky. Patří sem např. *Sorbische Volkstrachten* (Budyšin 1954), *Serbske narodne drasty I – Drasta Slepjanskich Serbow* (Budyšin 1954), *Wopyt pola bajkarki* (Budyšin 1958), *Bajkarjo, hercy – kantorki, Zawod do serbskeho ludoweho basnistwa* (Budyšin 1962) aj. Mezi jeho dalšími pracemi vyniká např. rozsáhlá monografie *Sorbische Volksmärchen. Systematische Quellenausgabe mit Einführung und Anmerkungen* (Budyšin 1956), která slouží jako základní pramen pro výzkum lužickosrbských lidových pohádek. Pawoł Nedo zemřel 24. května 1984 v Lipsku.

pk

Mikławš Andricki (1871–1908)

Čím byl v mladosrbském hnutí Arnošt Muka pro vědu a Jakub Čišinski pro poezii, tím byl v próze Mikławš Andricki, i když jeho tvorbu bychom mohli zařadit i do publicistiky. Stejně jako celá řada lužickosrbských katolických intelektuálů nejprve studoval v Praze teologii a bydlel v Lužickém semináři. Zde se dostal pod vliv českého prostředí, mj. Jana Nerudy, a dokonce i česky psal. Lužickosrbskou literaturu obohatil o esejistický prvek. První knižní vydání jeho prací (označovány za fejetony, eseje, nebo črty) se objevilo až v roce 1946 pod názvem *Boží woheń a druhe wobrazki* (Boží oheň a jiné obrazy).

V mládí onemocněl kriticemi, což se zřejmě podepsalo na jeho dlouhodobém tělesném stavu. Tento plamenný vlastenec se do literatury zapsal i organizační prací. Založil *Koło serbskich spisowacelow* (Kruh lužickosrbských spisovatelů, 1900). Na přelomu století pečoval o literární měsíčník *Lužica* (1896–1904), *Katolski posoł* (1903–1906) a na čas i o edici divadelních her.

Jak propastný byl rozdíl mezi vnímáním staré a nové generace Srbů, můžeme usoudit podle citátu z velmi zajímavé korespondence s Jakubem Lorencem-Zalěským z doby pražského studia, ve které přemítá o úkolu, který si vybral (Kito Lorenc, *Serbska čítanka*, Lipsko 1981, s. 382): *Tisíce pout vážou mne k tomuto slavnému městu, které bude mým ideálem do nejdelší smrti. Tahle nejzápadnější pevnost slovanského světa. Bože, jaký je to rozdíl: Praha a Budyšin. A já jsem v tomto slovanském městě nucen chodit do*

německých škol – a ze slovanské Prahy půjdeme do naší chladné vlasti. A zapálíme tam oheň, až začnou ledy pukát a nebe zahoří rudou barvou války. Války o náš jazyk a národnost, která nám přinese buďto vítězství anebo zkázu. Už vidím před sebou svoji „kariéru“. Budou mne hnát z místa na místo, trýznit mne a pronásledovat. Ale my dva se nedáme! A na hrob si dáme vysázet trní. Abychom měli pokoj alespoň tam, kde všechno v klidu odpočívá. Běda tomu, kdo se toho trní dotkne.

Poté, co za trest pobýval v klášteře v Zákupech (1906), byl přezazen do Žitavy, kde zemřel na souchotiny.

Radek Čermák

Zima

Zima je tvrdá královna,
sněhy a ledy rozdává,
někdy se lítě rozhněvá,
radost však přece také zná.

Minuly líbezné dny letní nádhery; plody země jsou už dávno ukryty pod rolníkovou střechou, všechna jeho práce na poli je skončena; nové zrna již zaseto, aby napřesrok vydalo plody ještě krásnější. V háji i v lese utichl líbezný zpěv veselého ptactva, které nás opustilo a vrátilo se do teplejších krajů. Stromy ztratily šťavnatě listí, pole a lesy se rozloučily i krásnými kvítky. Divoký

*Ze společného koncertu pěveckých sborů Hlahol a Lipa v Chomutově.
Foto Radek Čermák*

vítr honí černé mraky po ztemnělém nebi; pastýř žene stádo z travnaté stráně do ovčína; divoká zvířata sklíčeně prchají před puškami myslivců, hrozcími jim smrtí a záhubou, a zhusta zaběhne do blízkosti lidských obydlí, aby tam našla nuznou stravu.

Často je nebe pokryto těžkými mraky celý den a slunce se kolikrát ani neukáže. Dni jsou stále temnější a kratší. Mlatci teď pracují ve stodole den co den, ženy a děvčata se pak scházejí za dlouhých večerů k přástkám a k besedě. Tmavé nebe sype sních, jenž jako měkká plachta přikrývá a zahřívá mladou setbu. Rybníček a řeka zamrzají a tím nastává nová radost dětem: z kouta na půdě vytahují sáňky a vesele se na nich vozí přes hory a doly. Často ovšem ten nebo onen hošík sletí a skulí se do studeného sněhu; na to se však lehce zapomene. Věru, i zima má své radosti, zvlášť pro děti!

Už kolik týdnů předem se děti těší na den sv. Mikuláše, který hodným dětem štědrě naděluje červená jablka a velké ořechy, ty neposlušné však často potrestá. Budí se již také těšením na Ježíška. Děti spolu ve svých dětských myšlenkách rozvažují, jaké jenom přání by Ježíškovi přednesly, co by dostaly nejraději. Pečlivá matka jim radí, aby Ježíška potěšily tím, že budou stále více poslušní a hodní. „Čím víc budete Ježíška milovat, tím bude bohatší a štědrější.“

Čas míjí a dlouho očekávaný Štědrý večer se blíží. Okolo stavení jede *rumpodich*, švihá větví do oken nebo rachotí řetězy o schody. Děti si nejsou jisty před tím strašným mužem zahaleným do velkého kožichu, který všechny neposlušné a zlé děti strčí do pytle a odnese. Plně strachu běží k matce do komory a začínají se modlit, tím srdečněji a pokorněji, čím větší hluk zlý *rumpodich* tropí. Tady však žádnou obět nenajde, protože to jsou hodné děti, které se ve strachu utíkají k modlitbě. A sotva nahněvaný *rumpodich* opustil dům a vydává se dál, tu – co to? – slyší líbezné zvonění, dveře do světnice se tiše otevírají: Ježíšek naděluje. Děti, celé vystrašené a zmatené, modlí se ještě zbožněji, aby se jejich nejněmnější přání splnila; tu Ježíšek zmizí – se zvoněním, tak, jak přišel – a celé překvapené stojí děti před krásnými dárky. Na stole září nejkrásnějším světlem vánoční stromek. Stříbrná jablíčka, pozlacené ořechy, všelijaké perníkové a cukrové pamlsky, zlaté hvězdičky, barevné řetězy

a ještě spoustu dalších věcí tu Ježíšek v bohaté nádheře pověsil na stromek. Ale to ještě není všechno! – „Co pak je to tam na stole?“ Malý Petřík se otočil ke svému místu u stolu, vidí tam krásné koničky zapřažené do pestrého vozíku a volá: „Podívejte, to je moje, to jsem si přece tak moc přál! Hned to spežení musím vyzkoušet!“ V takové radosti Štědrý večer uplyne. Když je čas, aby rozradostněné děti šly spát, nemohou se s dárky ani rozloučit a ty nejmilejší si vezmou i do postele, aby je hned ráno měly zase po ruce.

Uprostřed noci, když všechno ještě v míru odpočívá, zavolá nadjednou slavnostní zvonění z farního kostela lidi z lože k jesličkám, které krásně září ve světle mnoha svíček. Všechno, co může, chvátá zasněženou krajinou pod jasným, hvězdami posetým nebem ze vsi i z blízkého okolí na sváteční mši. Kdo nemůže, zůstane doma a slaví svou pobožnost tam.

Ale ke svatě noci najdeme také řadu pověr. Lidé sypou do sukének z cibule sůl a kladou je do řady na stůl. Podle mokrych nebo suchých sukének chtějí určit, které měsíce v novém roce budou mokré a které suché. Někteří také taví olovo, líjí je do vody a z tvaru, který vznikne, věští budoucnost. Kdo si ulije rakev, ten příští rok zemře, kdo pytel, může očekávat štěstí. Také se pod tři hrnečky dává kousek plátna, peníz a kousek chleba. Kdo zvedne hrnek s plátnem, ten bude mít hodně bolesti; najde-li pod ním peníz, může doufat ve štěstí; kdo vytáhne chléb, nebude ho mít celý rok nedostatek. – Každý zkušený sedlák ví, že „zelené vánoce, bílé velikonoce“ a „když na Boží hod dopoledne slunce aspoň jednou vykoukne zpoza mraků, bude dobrý rok“.

Rok se nyní blíží ke konci, až v půlnoční hodinu posledního prosincového dne starému roku slavnostně odzvoní. – Kdo vydá první den v roce hodně peněz, nevyjde za celý rok z výdajů, kdo naopak, může očekávat bohatství. Dny se nyní zase vůči hledně dlouží, děti se těší na „ptačí svatbu“. Zima se chýlí ke konci, až konečně milý jarní vítr a teplé hřejivé slunce zničí její sílu a udělají její vládě brzký konec.

*Ze sbírky Boží woheń a druhe wobrazki, Budyšin 1946
(poprvé vyšlo v Serbowce 1886/1887).
Přeložila Zuzana Bláhová-Sklenářová.*

Setkání s Tomaszem Nawkou

Ve středu **19. listopadu od 19 hodin** proběhne v rámci akcí Dne poezie i multikulturní večer s mezinárodním obsazením. Akce se bude konat v Literární kavárně Řetězová v Řetězové ulici 10 na pražském Starém Městě. Její příjemné prostředí znají účastníci valné hromady v roce 2006 a 2007. Hostem z Lužice bude ředitel Lužickosrbského muzea, básník a dudák Tomasz Nawka. Setkání proběhne na oslavu autorových šedesátin.

Listopadový členský večer

V měsíci listopadu Vás zveme na promítání dokumentu *Dějiny Lužických Srbů* (I. Osídlení, II. Hradiska), které se bude konat **27. listopadu 2008 v 17. 30 hod.** na Filozofické fakultě UK, Nám. J. Palacha 2, v knihovně slavistiky č. 9.

Na leden připravujeme **besedu o soudobých problémech srbské Lužice s Julianou Kaulfürstec** (Goethův institut Praha), která se uskuteční **29. ledna 2009 v 17. 30 hod.** O podrobnostech nebo případné změně budeme ještě informovat.

Česko-lužický věstník vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR

Česko-lužický věstník. Časopis o Lužici, sorabistice, literatuře a menšinové politice. Česko-serbski wěstnik. Časopis wo Serbach, serbowdže, pismowstwe a mjeńšinowej politice. Vychází ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech v nákladu 300 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,- Kč.

- Vydává Společnost přátel Lužice/ Towaršnosć přečelow Serbow/ Towarišnosć psijašelow Serbow, **styčná adresa: náměstí Jana Palacha 2, Praha I-Josefov, CZ-116 38, www.luzice.cz.** • **Bankovní spojení: ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300.** • **Vedoucí redaktor: Mgr. Josef Šaur.**
- **Zástupce vedoucího redaktora: Mgr. Petr Kalina** • **Redaktoři: Ph.Dr. Zuzana Bláhová, Ph.D., Radek Čermák, Mgr. Ondřej Doležal, Mgr. Jan Zichynec, Ph.D.**
- **E-mail redakce: cesko-luzickyvestnik@centrum.cz** • **Redakční uzávěrka: 15. dne předcházejícího měsíce**
- **Předplatné na rok 2008: ČR 200,- Kč, členské příspěvky 300,- Kč, zahraniční 20 €**, při platbě v hotovosti 15 €, sociálně slabí mohou požádat o snížení. • **Objednávky: Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, tel. a SMS +420 607 588 684, el. adresa: polackova.klara@seznam.cz.** Abonenci ze ZRN teč prez referenta Domowiny za kulturne naležnosć a wukraj, Budyšin. • **Předplatné je vázáno na kalendářní rok a je splatné nejpozději do konce března. Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit. Stížnosti na nezaslání vyřizuje Klára Poláčková.** • **Redakce se nezotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvku odpovídají příslušní autoři.**
- **Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.luzice.cz, pokud je dílo již zatíženo autorskými právy, platí zásady prvotního zdroje.** • **Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků.** • **MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790**